

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibus Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Liber V. Continens Dubia aliqua præcipua, quæ Evangelij Ministris in terris Infidelium agentibus obvia esse possunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM.

LIBER V.

Continens Dubia aliqua præcipua, quæ Evangelij Ministris in terris Infidelium agentibus obvia esse possunt.

VT inoffenso pede calceati in Evangelium pacis altissimam animarum culturam exerceant, post salutare instructiones, ac formam inter infideles conversandi traditam, antequam adversus uniuscujusque sectæ errores singularia aggrediamur certamina, illud prærequiri videbatur, quotidiana dubia, quæ agentibus inter infideles passim obvia esse solent, dissolvere: id tamen breviter, & ingenere tantum, excussuri, postea speciatim in singulis sectis, quicquid dubitationis circa illas occurrere possit.

LIBRI V

PARS PRIMA.

Quibus mediis liceat Infideles ad fidei veritatem adducere.

DVBIVM I.

An Infideles tam Principibus Christianis non subditi, quam eorum subditi cogi queant ad fidem Christianam recipendam?

Respondeo Non solum Infideles, qui Principibus Christianis non subduntur, sed etiam eorum jurisdictioni subiecti, cogi nequeunt ad fidem Christianam recipendam. Conclusio est certissima & communi consensu Catholicorum recepta. Nam Principibus Christianis non incumbit cura infidelium, dicente Apostolo: *De his qui foris sunt nihil ad nos.* Præterea, quia cum credendi actus sit voluntarius ac liber, quempiam ad fidem cogi minimè patitur: Nec solum Christiana fides ab omni vi, atque coactione debet esse aliena, sed etiam absque metu mortis, carceris, suppliciorum, servitutis, aut similibus malorum suscipienda est. Neque enim usquam legimus cuiquam, hæc mala idèd illata fuisse, ut ad fidem, & Christianam Religionem traheretur. Idem omninò censendum est etiam de infidelibus, qui Christianorum Principum ditio-nibus subduntur, ut colligitur ex Cap. de Judæis, & Cap. Qui sincera, dist. 45. Et docet D. Thom. 2.

1. Cor. 5.

2. q. 10. art. 8. cujus sententia communi calculo recipitur ab omnibus.

DVBIVM II.

An Infideles muneribus, donis, officijs, & obsequijs ad fidem allici possint?

Prima sententia asserit esse simoniam: quia si detur aliquid pretio æstimabile alicui, pacto expresso, ut ingrediatur Religionem, est simonia teste D. Thom. 2. 2. q. 189. art. 9. in corpore, & probat ex Cap. Quam pio 1. questione secunda, ubi Bonifac. 8. prohibet omnem pactiõnem circa res spirituales; ergò nec licebit promittere munera aliqua infidelibus, ea pactiõne, ut ingrediatur Religionem Christianam.

Secunda sententia est asserentium non esse simoniam; pro qua sententia plures adducit auctores Thomas Sanchez lib. primo de Matr. Disput. Sanchez. 36. Tenet etiam Azor. Tom. 1. Instit. Moral. lib. 8. Azor. cap. 24.

Pro conciliatione tamen harum opinionum oportet scire, aliud esse donare alicui aliquid sub conditione, si voluerit converti ad fidem: aliud verò cum pacto expresso, pro eo, ut veniat ad fidem.

H 4

dem.

dem. Nam priori eveni non obligatur ad suscipiendam fidem, sed est conditionalis quædam donatio, subsistente conditione honesta: nec simoniæ crimen contrahitur, quoniam temporale commodum pro re spirituali non datur, sed officium pagani voluntatem, & animum conciliamus, ut consulat suæ salutem, & ad id, quod aliquo iure divino præstare deberet, nobis deinceps, & ad suæ salutis studium, & amorem inducimus.

Præterea, quia hic non intervenit, nec emptio, neque venditio, quia nullum emolumentum est ex parte dantis, sed tantum ex parte recipientis. In secundo verò casu pecunia datur ut pretium rei spiritualis: qua ratione si datur pecunia est manifesta simonia, datur enim pretium pro re spirituali, quo pacto docuit D. Tho. esse simoniam dare aliquid ex pacto pro eo ut alter ingrediatur Religionem. Nam per pactum in eligit factum onerosum, & materia contractus est res pretio existimabilis, & cedit in favorem dantis: quare non potest sine labe simoniæ offerri pro re spirituali.

Hac præmissa distinctione, constituo, licitum esse munera, & obsequia, aut officia alia infidelibus ea conditione promittere, si ad fidem convertantur. Hæc sententia probatur primo, Quia sæpè in Scriptura DEUS promittit bona temporalia sub conditione, si bene operentur illi, quibus fit promissio ut videre est *Gen. 17.*

Gen. 17. Secundo Apostolus & Sancti alij miracula edebant, & à periculis sæpè homines eruebant, & infirmitatibus, ea conditione, ut fierent Christiani. Beatus Laurentius tyranno agebat: *Si credideris in Dominum JESUM Christum thesauros tibi ostendam, &c.*

Tertio, quia licitum est legarum sub conditione, ut omnes fatentur, si femina ingrediatur Religionem: ergo in simili caso, &c.

Medina. Quarto, licitum est donare vitam infidelibus, ea conditione, ut baptizentur; quod esse usa receptum testatur Medina C. *de r. s. q. 27.* Et vita temporale quid est, & datur cum pacto recipiendi baptismum: ergo aliquid temporale potest dari alicui infideli, etiam extra mortis periculum, si fidem suscipiat.

Quinto, quia allicere ad fidem in primis licitum est: & quod volens fidem suscipere commodum aliquod temporale recipiat, non pugnat cum ratione, si tamen ipse non accipiat, ut pretium. Quare ego qui offerri committet simoniam!

Ult. Quis simonia non est, nisi ubi est & intervenit emptio, & venditio: hic autem nulla est emptio, aut venditio, & qui offert pecuniam infideli, ut convertatur nihil recipit, & tamen in emptione & venditione utrique contrahentes aliquid accipiunt. Ex quo inferitur posse fidelem feminam, remoto quolibet jure humano, cum pagano convenire, ea conditione, si fiat Christianus: & Principem etiam infidelibus subditis vectigalia minue, si ad fidem Catholicam redeant.

Ex his facillè constat solutio argumenti allati ex *Cap. Quæ pio*, nam ibi agitur de pacto, non verò de conditione.

D V B I V M III.

An infideles compelli possint ad audiendum Evangelium?

PROBABILIS sententia tenet, apud Principes Christianos esse jus compellendi paganos sibi non subditos ad audiendum Christi Evangelium. Quidam negant, ea ratione ducti: Quia sicut liberum est eis omnino credere, ac fidem suscipere, ita & sacrum Evangelium audire. Ita Greg. de Valent. 2. 2. q. 10. *Disput. prima punct. 6.*

Greg. de Valentia.

Contrariam verò ut probabilior tenent alij, quia non est idem credere Evangelio, & audire Evangelium: non enim consequens est, ut qui ad audiendum compellitur, eo ipso ad credendum compellatur: cum quilibet etiam audio Evangelio si liber, ut præter assensum fidei, maxime (ut ad-

vertit Azor. *lib. 8. Institut. Moral. cap. 24. Tom. primo* si viri probæ vitæ, & spectatæ virtutis mitterentur ad Christi Evangelium pagani annunciantum: hi jure naturali digni essent, ut audirent, neque jure ullus pagano un Princeps aut prohiberet, quò minus pagani, qui vellent, aut Evangelium audirent, aut idoneos Christi nuncios, aut præcones, & interpretes impediret: alioquin enim his, aut illis injuriam manifestam inferret. Ita Covarr. in *regul. Peccatum parte 2. §. 10. num. tertio*, ubi id colligit ex S. Thoma, Cajetan, & alijs. Infideles verò, qui Christianis Principibus subduntur, non debent, quin possint compelli, ut Evangelio præsententur: quæ hæc sententiæ fidem faciunt Pontificiæ Constitutiones, quibus præcipitur Judæis, ut certo quodam hebdomadæ die convocati, aliquem Doctorem Theologum, alium idoneum virum audiant: idque in praxi hodie Romæ servatur.

Azor.

Covarr.

D V B I V M IV.

An infideles compelli possint ad falsum Deorum cultum abjiciendum, & legem naturalem observandam?

DUAS sunt opiniones. Prima affirmat, quam probant Innoc. Hostiensis, Jo. Andr. Panorm. Alvar. Pelag. de planctu *Eccl. lib. 1. artic. 37.* S. Antoni, Sylvest. quos citat Covarr. in *regula Peccatum parte 2. §. 10. num. 4.* Idem censuit Major in *2. Sent. distin. 44. q. 3.* Alfons à Castro *lib. 2. de justa Hæretic. puni. cap. 14.* Horum potissimum fundamentum est, quia quisque ex rationis præscripto vivere debet, ergo si naturæ jura labefaceret, corripitur ac puniri potest.

Innocens.

Hostiensis

Joan. Andr.

Panorm.

Alva.

Pelag.

Ant.

Sylvest.

Covarr.

Major.

Alph. à Castro.

Cajetan.

Contraria sententia communiter in scholis recepta est, nempe non esse licitum Principibus Christianis infideles ulla vi invadere, propterea quod infideles sint, & Barbari, aut peccata committant contra legem naturæ. Ita docent Cajet. 2. 2. q. 66. art. 8. Victor. in *Relict. de Indu. Victor. part. 1.* Covar. ut *suprà.* Latissime etiam eam probat Greg. de Valent. 2. 2. *Disput. 1. Valentia. q. 10.*

Greg. de Valentia.

q. 10.

q. 10. *p. 7.* Præcipua tamen ea ducitur ratione, quia neque titulo charitatis, neque titulo iustitiæ vindicativæ possunt id Christiani Principes facere.

Azorij
sententia
probat

In hac verò controversia placet sententia Azorij *lib. 8. c. 24. Tom. I.* qui præmissa distinctè respondet. Aut enim pagani, inquit, id jus naturæ non servant, quod debitum DEO cultum & honorem tribuendum præscribit; aut id quod cuique homini reddendum quod suum est, jubet. Si loquamur de priori jure naturæ, nequeunt pagani justè puniri, eo quod divinum cultum & honorem despiciant. Si verò de posteriore, quo jus naturæ dissolvunt, puniri jure queunt: ut si furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falsa testimonia, incestus, stupra aut perpetrent ipsi, aut liberam concedant facultatem hujusmodi mala perpetrandi, aut passim in alijs, quos jure suo ab ijs malis coercere possunt ac debent, sine ulla pœna, supplicioque permittant. His enim legibus naturæ violatis, planè consequitur, ut innocentes multis damnis, incommodis, & malis afficiantur. Jure autem naturali innocentium injurias propulsare & possimus, & debemus. Item, quia ejusmodi mala communi Reipublicæ saluti, paci, & bono ordini & noceant. Ex his clarè si paganos eo solum, quia infideles sint, non posse à Principibus Christianis puniri, aut debellari: quæ communis est Theologorum sententia.

Illud tamen occurrit animadvertendum, si Princeps paganus jura naturæ pervertat, aut passim à suis populis perverti imponere sinat, illisque inferat injuriam, tunc poterit Respublica seipsum tueri, ac Christianos Principes ad sui auxilium vocare, atque ipsos posse paganos Principes debellare.

Principum
Christi
jus in pa-
ganos.

Petes, quibus casibus Principes Christiani jus habeant agendi contra paganos? Respondetur cum Covarruvii *loc. cit. nu. 3.* primò in eo ne aditum præcludant idoneis Evangelij nuncijs ad eos destinatis, eos excludendo, aut indignè & contumeliosè tractando. Deinde ne in Christum ejusve Religionem & fidem probræ, & maledicta conjiciant. Præterea ne eos impediant, ne remorentur, qui se ad Christum convertendi desiderio tenentur. Item ne eos persequantur, qui Christi Evangelium audire cupiunt, student, aut annunciandum sibi & audiendum curant. Insuper ne quovis modo ad Christum convertos infestent, opprimant, vexent. Tum etiam, ne vi, metu, minis, mendacijs, fraudibus alios inducant ad simulacra Deorum veneranda, ad ipsos eis adolendum, aut ad legem naturæ pervertendam, aut ad susceptam Christi fidem deserendam: non tamen si exemplo, verbis, monitis, precibus, muneribus ad id eos alliciant, & invitent. Postremò ne suos, vel alios vanis suis Dijs immolent. Item ne eos permoveant, ac incirent ad immolandos homines, ut Dijs suis inserviant, vel ad eos mactandos, ut vesci queant eorum carnibus more ferarum. Sed quid si fontes homines aliqui capitis pœna damnati, Dijs immolari apud eos ritibus soleant, aut mactati, ut eorum carnes edantur? Respondetur nihil hoc referre: fontes enim jure quidem capite puniuntur, nefariè tamen, & impiè Dijs immolantur, aut ob humanarum carnum esum necantur.

De infidelibus verò qui in ditione Christianorum Principum versantur, quando, & quatenus compelli possint ad Deorum suorum cultum abjiciendum, ad legem naturæ servandam, ad ritus superstitionis relinquendos, & ad omnem dæmo-

num impietatem sacrilegam detestandam diffinitate non caret: sed vera sententia tenet posse Principes Christianos ritus superstitionis infidelium gentilium, & aliorum è medio tollere, quia sunt contra legem naturæ, cujus custodiendæ curam debent magistratus gerere; cujus rei exemplum extat in *l. nemo C. de paganis, & templis, & sacrificiis eorum*, qua Constantinus jussit eorum templa claudi, & sacrificia aboleri, ob quæ laudatur ab Augustino *Epistola 48.* & Ambrosio *Epistola 30.* & in Conc. 8. Carthaginensi *Can. 15.* decretum est, ut Patres pererent ab Imperatore, ut quæcunque residuæ essent superstitiones Gentilium omnino deleterentur.

Ex quibus perspicuè constat, posse paganos legibus Principis Christiani, cujus ditioni & imperio subjiciuntur, compelli, ut unum DEUM revereantur, idolorum cultum abjiciant, leges & jura naturæ custodiant, nihil denique in contemptum Christianorum, & rerum sacrarum audeant perpetrare. Nam hoc ipso quod Christiani Principi ditioni subiecti sunt, quemadmodum cogi possunt eas leges servare, quæ ad commune Reipublicæ bonum, videlicet salutem, tranquillitatem, & pacem pertinent (quoniam interdici eis potest ne noctu arma deferant, ne tributa denegent, ne pacta perfringant, ne promissa violent, ne frumenta extrahant, ne furta, adulteria, homicidia committant;) sic etiam adstringi possunt ad germanum, & verum cultum uni DEO, bonorum omnium auctori, quod & natura ipsa edocetur, deferendum, ad idola è medio tollenda, ad jura naturæ conservanda. Ceterum Christiani prohibentur in paganos irruere, aut eorum bona diripere privata auctoritate *l. Christianis C. de paganis*, quæ lex lata est ab Imperatorib. Honorio, & Theodosio. Quamvis Christiani Principes simile jus habeant in paganos sibi subiectos; Ecclesia tamen aliquando aliquos eorum ritus jure permittit, ut rectè docet *D. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11.* eam scilicet ob causam, ut plura, vel majora aut graviora mala vitentur, qualia forent, si pagani graviter offenderentur, si dissidia, & odia inde oritura probabiliter timerentur, vel si ad fidem Christianam suscipiendam aditus difficilior rediretur.

D. Thom.

DUBIUM V.

An infideles vel hæretici ejici è regno Catholicorum possint, ea conditione, ut, si velint remanere, fiant Christiani?

Probabile valde est posse Principes Christianos ex sua ditione Judæos, aut paganos expellere, datis inducijs, ut, si intra tale tempus baptizentur, possint remanere. Id sub nostram ferme ætatem in Hispania à Rege Catholico Ferdinando hujus nominis V. factum fuisse legitur (ut tradit Simancas de *Cathol. Instit. lib. 3. c. 7.*) ex multorum hominum doctissimorum consilio, & sententia, Jussit enim Saracenos, & Judæos quosque ab Hispaniis discedere, quò vellent, intra quadrimestre temporis spatium, ut vel ad fidem, & Religionem Christianam converterentur, vel bonis omni-

omnibus suis venditis ab Hispania discederent, eis tamen, qui sacro baptisinate inungi cuperent, remanere concessit. In hoc enim vis simpliciter non infertur, sed libera oprio datur, ut vel Christianorum provincias desertant intra certum tempus, vel Christiani fiant.

D V B I V M VI.

An filij infidelium parvuli in vitis eorum parentibus possint baptizari?

Parvuli infidelium filij in triplici sunt differentia: aut enim sunt filij hæreticorum, aut Sarcenorum, vel Ethnicorum, qui ad Christianam ditionem minime pertinent, aut eorum, qui ad Principum Christianorum ditionem attinent, de quibus singulis suo ordine breviter dicemus.

Conclusio prima. Jus est pene Ecclesiam hæreticorum in infantes, in vitis ipsorum parentibus, baptizare, quia hæretici eo ipso, quod sunt baptizati, Ecclesiæ jurisdictioni subduntur; casu quo ipsi abstantur patria potestate, quam habent in filios, æquissimo jure potest Ecclesia eos compellere, ut filios suos baptizent; ac ipsis rennentibus eos subtrahere, & sacro baptismatis fonte abluere. Imò Ecclesia eorum hæreticorum filios ereptos, ac baptismate renatos in Christo potest apud se retinere. Quin imò nec debet, nec potest illos parentibus restituere, quoniam haud dubie à parentibus seducti, corrumpentur brevi. Unde merito hæretici, patria illa potestate, quam in filios habent, privantur, & filij sui juris effecti curæ Ecclesiæ relinquuntur.

Conclusio secunda. Filij infidelium, qui sub Christianorum imperio non degunt, nulla ratione possunt sine peccato, eorum in vitis parentibus baptizari. Ita tenet communis omnium sententia, quam habet S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 12. & 3. p. q. 68. art. 10. Ratio est, quia nunquam Ecclesia hætenus hoc jure & potestate usa est, cum tot in primis Christiani Imperatores, & tam pij Pontifices præcesserint.

Conclusio tertia. Filij nati ex uno parente Christiano, altero verò infideli jure possunt baptismate donari, annente parente Christiano, etiam si alter renuat, ut aperte constat ex c. *ex literis*, de convers. infidelium, & ex alijs juribus, etiam si is, qui renuit, sit pater, dummodo parens fidelis diligentem curam suscipiat filij instituendi, caveatque ne ab alio infideli seducatur. Tenet hoc Azor. Tom. 1. lib. 2. c. 25.

Sed quid si uterque parens tam fidelis, quam infidelis filium prohibeat baptizari, potest ne Ecclesia contra voluntatem eorum illum baptizare? Responderetur posse, quia cum parens fidelis teneatur illum baptizare, atque Ecclesia habeat jus eum cogendi, si renuat, tunc eo ipso Ecclesiæ curæ & providentiæ relinquitur.

Conclusio quarta. Si parentes infideles longissime ab sint, & distent à filijs parvulis, licet Christianis, in quorum manus filij devenerint, eos baptizare. Ita tenet Azor. l. 8. *Instit. moral.* c. 25. Tom. 1. Quia perinde est, ac si essent omni parentum auxilio destituti, & ob id eorum curam DEUS

demandavit his, ad quos aliqua tandem ratione pervenerint. Quare illi sive bello capti, sive fito, sive violentia sublati, sive emptionis jure acquisiti sive expositi, sive alio modo ad Christianum hominem transferent, baptizari, & in fide Christiana instrui debent. Nam quamvis verisimilius sit esse contra voluntatem parentum, tamen cum non sint sub eorum cura, sed sub Christianorum potestate, ad eos attinet eorum curare salutem. Si verò parentes non longè absint, & consili facile queant, si filij non sint servi Christianorum effecti, requirendus est eorum consensus, quia nondum sub eorum patria potestate esse desierunt.

Conclusio quinta. Infantes eorum infidelium, qui sunt Christianorum mancipia, non possunt baptizari in vitis eorum parentibus. Docent id D. Thom. ejusque discipuli 3. p. q. 68. art. 10. & 2. 2. q. 10. art. 12. & alij quamplurimi auctores, ea ratione ducti, quod infantes in his, quæ pertinent ad salutem animæ, paterna cura dirigi, & gubernari debent, nec Ecclesia unquam hujusmodi filios in vitis parentibus baptizare consuevit. Contra iam opinionem sequutus est Scotus in 4. Dist. 4. q. 9. & alij cum eo. Probabilior verò & verior est prima sententia.

Conclusio sexta. Si infidelium infantes in vitis parentibus baptizentur, baptismata, etiam si injuria fuerit collatum, erit firmum & validum. Ita Cajet. 3. p. q. 68. art. 10. Silvest. verbo Baptismus 4. q. 7. So. 4. dist. 5. q. p. art. 10. Estque communis Theologorum tenentia. Hancque fuisse mentem D. Thomæ colligunt: nam ideo probat ille hujusmodi infantes in vitis parentibus non debere baptizari, quia eorum curæ, & potestati subtrahi deberent, ne parentis suasionibus & fallacijs à fide deficerent, & sacramento fieret injuria; at si sacramentum collatum esset irritum, nulla efficeretur injuria.

Conclusio 7. Si infantulus jam jam moreretur, secundum probabilem sententiam, posset in vitis parentibus baptizari. Ita So. ut supra. Ego, inquit, in eo casu puerulum baptizarem, quoniam cum vita animæ, & corporis periclitetur, magno beneficio afficitur si in Christo renascatur, & parentibus injuria non fit, cum brevi eum sint amissuri. Nec fit injuria sacramento, cum non sit jam locus deceptioni, & parentum perversioni.

Conclusio octava. Filij infidelium, cum ad rationis usum pervenerint, parentibus ipsis adhuc rennentibus, jure possunt abluji baptismate. S. Tho. 3. p. q. 108. art. 10. Quia sunt jam facti sui juris in his, quæ ad suam salutem spirituales spectant. Si verò sit dubium, an sint compotes rationis, tunc non poterunt baptizari, quia in dubijs melior est conditio possidentis, & cum parentes fruantur possessione in filios, his in vitis non sunt baptismate abluendi.

Petes, quosnam parentum nomine intelligi oporteat, cum differimus an in vitis parentibus & sic. Responderetur, nomine parentum intelligi quoque tutores datos infantibus parentibus destitutis: ad eos enim parentum officium, & cura transtulit, sic Palud. in 4. dist. 4. q. 4. art. 3. Quamvis Sotus 4. dist. 5. q. 1. art. 10. affirmet non esse ita magnam injuriam, si in vitis tutoribus filij infidelium baptismati donarentur.

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM.

LIBRI V. PARS II.

Quando fideles teneantur fidem Christianam exterius profiteri.

D V B I V M I.

An confessio fidei externa sit necessaria ad salutem ex præcepto, & quando obiget? An & quando fugere liceat tempore persecutionis?

Confessionem fidei externam esse pro aliquo tempore ex præcepto necessariam, certum est ex fide contra quosdam vereres hæreticos, adversus quos manifestè militat Christi Domini sententia Matt. 10. *Omnis, qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Et Luc. 9. cum omnes ad tolerandas persecutiones animasset illis verbis, *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam, & qui perdidit animam suam propter me, salvam faciet illam;* paulò post subiungit: *Nam qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominù erubescet, cum venerit in maiestate sua.* &c. Et ad Rom. 10. *Si confitearis in ore tuo Dominum nostrum IESUM Christum, & corde credideris, quia illum DEUS suscitavit à mortuis, salvus eris: corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Quod testimonium expendens S. August. lib. de Fid. & Symbol. cap. 1. ait: *Fides officium à nobis exigit & cordis, & lingue: ait enim Apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, oportet nos esse & iustitiæ memores, & salutis: quando quisdam in sempiterna iustitia regnaturi à presenti seculo maligno salvi fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes ore etiam profiteamur fidem, quam corde gestamus.* Unde rectè docuit D. Thom. 2. 2. q. 3. art. 2. confessionem fidei externam esse necessariam ad salutem ex præcepto, non negative, cum sit actus virtutis, sed affirmative: ac proinde non pro omni tempore, sed pro aliquo obligat. Quando verò hoc præceptum, & quo modo obiget, An, & quando fugere liceat tempore persecutionis, oportet, ut per singulas Conclusiones sigillatim examinemus.

Conclusio prima. Aliquando licitum est fugere. Et probatur primò ex Doctoribus, qui asserunt in persecutione fidei fugam esse licitam, & virtuti tribuendam, & qui moriuntur in fuga, eos esse ferè Martyres, eò quod exilij ærumnæ minores non sint ipsa morte. Ita Athanas. in Apolog. pro sua fuga. Cypri. lib. 3. Epist. 5. & 10. & in Serm. de lapsis, ubi ait: *Primum gradum victoria esse, confiteri Christum, dum quis est comprehensus; secundum verò esse fugam in persecutione.* Et Nazian. Orat. in laudem Basilij, commendat ejus parentes, quod in persecutione fugerim. Idem docent August. Epist. 18. Bernard. Epist. 1.

Probatur secundò sanctoꝝ exemplis, qui

fugerunt. In veteri namque Testamento Jacob fugit ab Esau: Moyses à Pharaone: David à Saule, & Absalone: Elias ab Achab. In novo verò Testamento, Christus ab Herode, Paulus ab Areta Rege, Athanasius à Constantio, &c.

Probatur tertio ratione: quia hoc non est negare fidem, sed potius confiteri: ideo enim quis fugit, ait Cyprianus, quia vult fidem retinere. Præterea, quia aliquando non fugere in persecutione potest esse sine ulla vel exigua utilitate illius, vel aliorum; ut si reservaretur ad meliora, si propter ea cessasse persecutione, vel diminueretur, vel latens posset alios magis juvare.

Conclusio secunda. Quandoque præceptum est fugere, ut constat ex illo Matt. 10. ubi Christus fugam Apostolis præcipit, & in persona illorum omnibus alijs in persecutione, ut ait August. Athanasius, Nazian. loc. cit. Et quia, si quis multum de sua constantia diffideret, teneretur fugere: ad quod similiter teneretur, quando ex sua permissione non speraretur proximorum utilitas, sed majus potius incommodum timeretur, majorque Fidelium perturbatio: quia tunc esset prodigere vitam sine causa, dareque infidelibus majoris peccati occasionem.

Conclusio tertia. Aliquando etiam licet non fugere. Quod probatur, quia non fugere, non est se occidere, sed tantum non tueri vitam, quod est licitum propter utilitatem propriam, & proximorum, ut patet exemplo Martyrum.

Conclusio quarta. Quandoque tempore persecutionis tenetur quis non fugere, cum nimis id exigat proximorum necessitas spiritualis. Conclusio est manifesta, postulat enim id charitatis præceptum.

D V B I V M II.

Quando, & quibus licitum sit fugere, & quando non?

Notandum pro clariori hujus Dubij noticia, personas omnes, de quibus potest esse controversia, ad tria genera reduci, nimirum, ad Pastores, ad Clerum, & ad Laicos.

Conclusio prima est. Quo ad pastores, sive Episcopos, illis ex mente D. Augustini Epist. 180. licitum esse fugere tempore persecutionis, in duobus casibus: quorum primus est, quando non manet plebs, vel populus; sed omnes vel occisi sunt, vel dispersi: quia tunc cessat ratio obligans ad manendum. Secundus est, quando persecutio non est communis Pastori & plebi, sed tantum est contra Pastorem, & illo recedente sunt alij, qui possunt providere plebi, præsertim cum duæ hæc considerationes concurrunt, scilicet, ut vita illius Ecclesie universali valde sit utilis; cumque non fugit propria sponte, sed aliorum consilio & rogatu: hæc enim

enim due conditiones fugam magis ratonabilem efficiant, magisque necessarias, & ipsum Pastorem tutiorem in conscientia reddunt.

Ex quibus colligitur, quod si persecutio communis sit Pastori & Clero, non licere Pastori fugere, quamvis alij adessent, qui plebi necessaria ministrare possent, quia Pastor tenetur ex proprio officio salutem plebis providere, ad quod non obligantur, qui Pastores non sunt. Neque est major ratio cur teneantur alij, quam Pastor: imò è contra cum Pastor manet, majora bona posset illis prestare: & ex fuga Pastoris oriri solent in subditis multa scandala, & querelae. Quod verum est, nisi Episcopus vel Pastor sit vir adeo insignis, utilis, ac necessarius Ecclesiae universalis, & è contra optimè sit pro illo tempore illi plebi provisum, sique exigua manendi utilitas: nam in hoc casu poterit Pastor fugere, extra quem, & praedictos duos casus non licet fugere: patet id ex Joan. 10. *Bonus Pastor non fugit*. Et 1. Joan. 3. *Sicut Christus posuit animam.*

Joan. 10.
Joan. 2.
Quaeritur, num liceat Pastori fugere, quando persecutio fidei facta non est ab infidelibus, sed quando est persecutio plebis contra Pastorem. Respond. Gloss. 3. q. 1. cap. *Accusantes*. & Abal. q. 1. in cap. 1. *Matth.* quod si non omnes subditi sint mali, & persequantur Pastorem, debet manere propter utilitatem aliorum; quod si omnes sint mali, sed ex praesentia Pastoris speratur correctio, debet etiam manere.

Conclusio secunda. Praedicatoris Evangelici, qui ex charitate inter infideles versatur, tenetur: ex vi praeccepti charitatis non deserere persecutionis tempore Fideles, dum in periculo propriae salutis versantur: hoc enim interest inter ipsos & Pastores, quod hi ex justitia proprijs debent consulere ovibus, illi verò ex charitate tantum. Si verò, ut inquit S. August. *loc. cit.* persecutio sit in totum Clerum, sive sit communis etiam plebi, sive non, tunc partem Cleri debere manere, alteram fugere, & sic non peccat totus Clerus, & sufficere ei providetur salutem plebis. Quod si non possit facile provideri, quoniam debet fugere, & quis manere, respondet S. August. in forte decidendum esse.

Conclusio tertia. Quod ad Laicos spectat, Resp. primum eos in omnibus casibus, in quibus licet Pastoribus & Clericis fugere, multò magis posse fugere. Resp. secundò, Communiter in persecutione omnibus Laicis licere fugere. Ratio est, quia non tenentur communiter animas suas ponere pro alij. Dixi, *Communiter* nam ex aliqua causa ad id tenentur, ut ubi gratia, si obligentur ex charitate, quod dixi, verum est, sive antequam Laici comprehendantur, sive postquam comprehensi sunt: nam non videtur habere majorem obligationem manendi post comprehensionem, quam antea. Et id videtur patere exemplo S. Petri, qui miraculosè liberatus ab Angelo fugit, postquam missus fuit in carcerem. Resp. tertio, Cum Laicis licet fugere, melius aliquando faciunt fugiendo, aliquando verò non fugiendo: nam aliquando possunt manere sine periculo, saltem probabili propterea salutis spiritualis, & cum magna edificatione, & utilitate aliorum: è contra verò non fugiendo, probabiliter se exponunt periculo propriae salutis, & temerè faciunt, maximè si diffidunt de propria constantia, & nihil aut parum sepe juvant proximum.

Ex his colligitur, eos qui in regionibus haereticorum sunt, in periculo peccandi contra professionem fidei, ob tormenta & pericula, quae illis inferuntur, si habent firmum propositum, quod ope divina nunquam negaturi sint fidem, sed illam confessuri quando fuerit necesse, non teneri

partiam deserere: si verò careant praedicto proposito & animi constantia, vel experientia comperiant, se peccaturos in tali occasione contra fidem confessionem, teneri potius recedere à patria, & bonorum temporalium detrimentum pati, quam spiritualium.

DVBIVM III.

An qui rogatur à Tyranno, sit ne Christianus, vel Catholicus, eo ipso debeat confiteri se esse Christianum, vel Catholicum?

PRO cujus solutione sciendum est plurimum inter scholasticos differere: nempe aliquem confiteri expressè se esse Catholicum. Deinde simulatè, vel occultatè fidem Catholicam, sive Christianam. Tertio secretam vel superstitionem impietatem profiteri.

Hoc supposito ut certissimum constituamus, in duobus casibus, ut habet S. Tho. 2. 2. q. 3. art. 2. & cum eo communiter omnes Doctores, confessionem fidei esse necessariam, scilicet cum aliqui subtraheretur honor debitus DEO, aut utilitas proximi. Declarat autem D. Tho. posse hoc contingere, si, dum quis de fide interrogatus taceat, crederetur non habere fidem, aut certe putaretur fides esse falsa, aut alij etiam propterea averterentur à fide. Id autem probat D. Tho. in *Respons. ad primum*. Quia tunc alicujus virtutis actus est necessarius, seu debitus ex praeccepto, quando necessarius est ad finem charitatis erga DEUM, aut proximum: sed in illis duobus casibus confessio fidei est necessaria ad charitatis finem ergo necessaria est ex praeccepto illis duobus casibus.

Quid verò intelligat D. Tho. hoc loco, per *subtrahere honorem debitum DEO, aut utilitatem proximo non confitendo fidem*, erodiè explanat Gregorius de Valentia, 2. 2. *Diss. 1. q. 3. punct. 2.* nempe honorem debitum subtrahere DEO esse, vel DEUM affici ignominia, vel etiam in aliquo casu negligi magnum aliquem honorem DEI, qui ex fidei confessione potuisset ad illum pervenire; & ideo illud verbum (*subtrahendi*) accipiendum esse vel contrariè, vel etiam privative in casu, quo opportunitas supprebat augendi maximè DEI honorem: quando autem timendum sit, ne hoc contingat ex omissione confessionis fidei, iudicio prudentium decernendum erit.

Præterea quid intelligat D. Tho. per illa verba, *subtrahi proximi utilitatem, non confitendo fidem*, idem auctor declarat, esse illam; aut privari magno commodo spiritali, quando per confessionem alicujus facile non credentes traherentur ad fidem (in casu quo alias non potest illis oportune provideri) aut etiam Fideles perverti, nisi quis fidem sua confessione tueatur, & confirmet. Quando autem hoc accidat, similiter iudicio prudentum est relinquendum. Quocirca merito Cajet. d. q. 3. art. 2. rejicitur à recentioribus, asserens debere aliquem confiteri fidem, quocumque de illa interrogaretur: nam ex eo quod aliquis interrogatus taceat, vel potest sequi, ut in interrogans decipiatur, quam proximi deceptionem in multis casibus, cum bona causa subest, licet negligere; vel certe illud etiam sequitur, ut non redundet in DEUM honor ille, qualis potuisset ipsi inde accedere: sed non semper tenetur quis procurare qualemcumque honorem DEI.

Ex

S. Thom.

S. Thom.
explicitus
Greg. de
Valentia.

Ex qua doctrina inferunt communiter Doctores, seu potius declarant prædictos casus, quibus quis teneatur exterius fidem profiteri. Primum cum honor DEI aufertur. Hoc autem contingere existimant, cum aliquis interrogatus legitime auctoritate publica, etiam si non sit Superior, de sua Religione, se esse Christianum, aut Catholicum neget: nam tunc grave peccatum committit, tamen si mortis metu, & verboenus se talem esse negaverit. Et idem censendum est, si interrogatus publice, & legitime sit Catholicus, an non tacuerit, aut talem se tacendo esse dissimulet. Gravier enim delinquit: quoniam tunc temporis fidem suam clarè & palam prodere & confiteri debet: alioquin enim tanquam hæreticus, & infidelis iudicabitur, & cum id negotij publicè transigeretur, pios Christianorum animos offenderet. Nam in his casibus obligat confessionis fidei præceptum. Dixi si legitime, & auctoritate publica interrogatur. Nam si secretò vel privatim ab aliquo interrogaretur sit ne Christianus, an non, peccat, si tacendo fidem simulet, aut occultet, aut si rogantem verbis ambiguis, aut aliò spectantibus eludat, quia is, qui rogat, nullum rogandi jus habet, ac proinde, qui respondet minimè obligatur ad veritatem fatendam.

Posterior casus est, cum impeditur utilitas proximi: cum enim aliquis videt ex sua tacurnitate alios Fideles trahi in errorem, quia putant fidem Christi non esse veram; ille tunc tenetur etiam cum vitæ periculo veram fidem manifestare. Idem etiam præstare teneretur, quando aliquos videret errore teneri, qui fidem amplecterentur, si illis fieret manifestatio. Cum verò nec de fide auctoritate legitima examinatur, nec aliqua speratur utilitas proximi, temerarium est huiusmodi se periculis confessionis fidei inter infideles exponere: solum enim confert ad turbandum illos.

Extra hos casus non est obligatio confessionis fidei externa: unde licet fugere persecutionem Tyrannorum, ut jam dixi, sed hæc si gratuita est, dummodo non auferatur honor DEI, aut utilitas proximi; nimirum, quia iudicat fidem non esse veram, aut propter id multi à fide avertuntur: tunc enim non liceret. Quisvis autem non semper sit necessaria fidei exterior confessio; tamen semper est necessarium non manifestare aliquam sectam: non enim idem est non ostendere se esse Christianum, & ostendere se esse infidelem: illud enim non semper est illicitum, sed tantum in duobus casibus præmissis: hoc autem semper est malum. Si quis verò negaret se esse Hispanum, vel Italum, etiam si istæ nationes post infideles crederentur profiteri Christianam fidem, minimè ageret contra præceptum confessionis fidei, quia solum negat se esse virum illius nationis, vel gentis de qua rogatur.

D V B I V M IV.

An ab hæreticis rogatus quis, sitne Sacerdos vel Religiosus, an non: vel an audiret rem divinam, si negaverit, peccet contra fidei confessionem?

Responso est negativa. Nam etiam si quis negat prædicta, non eo ipso negat se esse Christianum, vel Catholicum: quia licet simulare vel occultare Clerici vel Religiosi personam sine

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

mendacio in verbis, ne quis prodatur à leapinge & vitæ periculo periclitetur, & ob eandem causam deponere potest Clericalem Religiosam vestem, & aliquando preces solitas præmittere, si eas commodè recitare nequit absque probabili vitæ periculo, quia leges humanæ, ut plurimum non obligant conscientias subditorum cum gravi vitæ discrimine, ut optimè in hoc casu docuit Azor. 1. Tom. lib. 8. cap. 27. Moral. Insti.

D V B I V M V.

An in hospitij hæreticorum liceat Catholicis carnes edere temporibus ab Ecclesia interdictis, ne se prodant & in vitæ discrimen veniant?

Ratio Dubij ea esse potest, si supponamus in huiusmodi hospitij eos, qui carnis vescuntur, hæreticos cenere: nam tunc, qui carnes edit, facto ipso se hæreticum esse profiteretur: at sectam aliquam verbis vel factis profiteri est per se malum. Respondeo in hoc casu in primis, si simulet aliquam honestam causam, ut abstineat à carnis sibi ab hospite oblatis, non peccat, quia tunc solum Religio Catholica simulatur, aut celatur: Si verò non sit locus conveniens excusationi in carnis edendis ob vitæ periculum declinandum, non videtur peccatum committere. Nam carnis usus per se non est infidelitatis, aut hæreticæ pravitate professio, sed res ex natura sua indifferens: ex accidenti verò hæretici talem usum iudicant signum suæ falsæ Religionis: Catholicus autem nulla lege compellitur cum probabili suæ vitæ discrimine ut abstineat ab huiusmodi signis, quæ hæretici malo animo sibi constituunt, ut signa suæ perfidie. In hanc sententiam inclinat Azor. ubi supra, quam secluso scandalo probabiliter existimo.

D V B I V M VI.

An Catholico per hæreticorum, vel paganorum provincias transeunti liceat salutis causa se se occultare, eorum vestes induendo, aut lingua & sermone illorum utendo?

Sciendum est vestem, vel signum, quo nationes vel gentes utuntur aliquando symbolum esse nationis, aliquando sectæ & Religionis.

Cajetan. q. 3. art. 3. Secunda Secunda, docet nunquam licere Christianum, etiam metu mortis, uti veste vel signo infidelium, quandounque lege vel consuetudine receptum est, ut qui certam sectam profitentur, utantur eo genere vestis vel signi, ut qui in tertis Turcarum ligaret caput tobalia alba.

Alij verò dissentiunt, iudicantes id esse licitum Dominie. facere imminente mortis periculo, seclusa alio Bannez. rum offensione. Ita sentit Bannez 2. 2. q. 3. art. 2. & Tolet. lib. 4. c. 2. num. 8. asserit duram valde esse Toletus. contrariam sententiam, licet fateatur esse communem. Azor. vero lib. 8. cap. 27. dub. 4. Tom. 1. & Azorius. sequuntur.

sequuntur aliqui recentiores Dominicum Banez.

Mihi verò in hac re distinguendum videtur: Nam vel signa illa infidelium ita sunt instituta, ut ferè ex natura sua dicant ordinem ad aliquam sectam (ut verbi gratia imago Mahumeti, vel idolum Martis, aut Jovis,) quæ tantum representant rem, cujus sunt imagines, & nihil aliud præ se ferunt, quam falsum illorum Deorum cultum. Ex tunc non dubium, quin hujusmodi imagines, qui in capite vel in pectore, aut alia in parte honoris gratia gestaret, peccaret contra præceptum confessionis fidei, cum apertè ipso facto personis live falsis diis illo simulacro representatis honorem exterius deferret, quamvis mente & animo alienus esset ab earum personarum cultu.

Vel signa illa, etiam si ab infidelibus sint instituta in ordine ad cultum, & professionem suæ sectæ, sunt aliæ ex natura sua indifferentia ad alios etiam usus honestos, ut sunt vestes, quæ etsi propriæ sint alicujus sectæ, tamen primus earum usus & finis est regere corpus, usibusque humanis in hac parte inservire, quamvis per accidens ex institutione talis nationis signa sint talis sectæ: & tunc posset licitè quis similibus vestibus, aliisque signis indifferentibus uti, licet infideles possint interpretari illas vestes gerentem, aut similibus signis utentem esse suæ sectæ professorem. Nam hoc potius ex eorum deceptione (quam ego non teneo vitare) sequitur, quàm ex meo facto, quia ego utor re per se indifferenti, meisque usibus deservienti. Ex qua resolutione multorum casuum decisio ad hanc materiam spectantium elici potest.

In primis sequitur posse Catholicum inter hæreticos conversantem (si sine scandalo proprio, vel aliorum id fieri potest) metu mortis adire templa hæreticorum, eorum interesse conventibus, atque concionibus, quia id natura sua indifferens est: nam multis de causis potest quis hæreticorum templa ingredi, & conventibus atque concionibus eorum interesse: nempe ut facilius, validius &

commodius eorum confuter errores, vel ex alijs justis occasionibus (nisi ex accidenti id fiat cum aliorum scandalo,) imò, ut auctor est Azor, ut supra Dub. 5. posset id etiam facere, ut obediat Principi etiam si hæreticus sit, cum timet honoris, rei familiaris, aut vitæ amissionem. Nam in eo solum obedientiæ officium suo Principi præstat; maxime si publicè inter Fideles asseveret se id solum efficere, ut suo Principi pateat, non autem, ut sectam hæreticam profiteatur: ea enim publica attestatio Catholicorum offensionem, & periculo consult, & iniquam Principis vexationem jure declinat. An vero hæc sententia in praxi sit tuta, aliorum judicio relinquo.

Secundo licet inferre, non peccare servum Christianum captivum apud paganos, si coram domino suo in idolorum templo genua flectat, incurvatusque ante eum persistat, quis tum servus tantummodo suo officio & munere fungitur: Quemadmodum ancilla Christiana caudata dominæ suæ gestare solita, tura conscientia una cum dominâ templum ingreditur, & genua flectente dominâ coram idolis, ipsa quoque se prosternit, non ut illis honorem deferat, sed ut reverentiæ debitæ dominæ suæ satisfaciatur.

Tertio infertur, posse Catholicum jubente Principe infideli, Christianos omnes in sua ditione existentes gestare signum aliquod, quo ab hæreticis distinguantur, illud licere non gestare, si periculum mortis vel rei familiaris immineat. Ita communiter omnes ferè moderni asserunt contra Cajetanum, 2. 2. q. 3. art. 2. quia lex illa non obligat cum tanto periculo, ac ex consequenti: si Turcarum Imperator præcipiat, solos verbi gratia Mahometanos tale gestare signum, vel vestem, ut Christiani non gestantes cognoscantur, ac morte afficiantur, possent etiam ipsi Christiani tali signo uti, dummodo non sit sectæ expressè protestativum, in sensu superius explanato.

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM.

LIBRI V

PARS III.

*De Confessione fidei externa proprio sanguine testificata.
Vbi dubia aliqua de Martyrio expediuntur.*

DVBIVM I.

Quid sit Martyrium, & quæ ejus conditiones?

ET si Martyrium, si attendamus vim Græci vocabuli, idem sit quod testimonium; & Martyr idem quod testis, usû tamen loquendi in Ec-

clesia recepto, Martyrium non est qualecunque testimonium, sed Christianæ veritatis, & justitiæ. Acque hinc definitur *Martyrium est morte ipsa pro DEO obita in testificationem, seu confessionem constantem Christianæ fidei veritati, vel in seipso, vel in aliquo pio opere relucens.* Ita D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 1.

Ut autem hujusmodi mors sit verè Martyrium, quatuor conditiones requiruntur, quæ omnium quid

nes ferè colliguntur ex propofita definitione. Prima conditio, ut re ipsa feparatio animæ & corporis fequatur, ficut ex communi doctrina docet D. Thom. ubi fupra art. 4. Unde fi quis circa realem mortem ipsam gravia tormenta patiat, hujusmodi tolerantia non propriè, fed per quandam fimilitudinem Martyrium dici poterit, ut ibi ait D. Thom. ad primum: quo fenfu interpretatur illud dictum Hieronymi five Sophronij in *Serm. de Affumpt. B. MARIE*, rectè dixerim, quod DEI genitrix virgo Martyr fuit, licet in pace vitam finierit. Neque obftat illud Domini ad Jacobum & Joannem (qui Martyrium re ipsa non fuit perpeffus) *Calicem quem dem meum bibetis*. Nam Joannes etiam nihilominus calicem bibit, eo ipfo quod promptiffima voluntate mortem fibi imminenter acceptavit, quamvis re ipsa illa in tormentis non fuerit fubfecuta, neque ideo Martyr adeò propriè fuerit.

Ob hanc etiam caufam lato modo habentur pro Martyribus, qui post perpeffa Martyrij tormenta diutius vivunt in exilio. D. Tho. d. art. quarto. Nam, ut rectè Cyprianus, in *Dei fervis apud quos cogitur, & Martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo iudice coronatur: Aliud enim est Martyrio animum deesse, aliud animo defuisse Martyrium*.

Idem docet ubique Cyprianus, Martyrum eximius laudator, & Ifidor. lib. 1. *Sent. cap. 23*. Martyris nomen non tantum illis tribuit, qui extremam mortem pro Christo paffi funt, fed etiam illis, qui à confessione nominis Christi nulla tormentorum atrocitate abduci poterunt. Tertullianus autem hos defignatos Martyres appellat, illos verò abfolutè Martyres.

Secunda conditio. Ut mors fequuta non fit contra voluntatem patientis: non tamen requiritur, ut fit expreffè, & acta voluntaria, ficut patet in Innocentibus, qui fine hujusmodi voluntate verum Martyrium funt confequti, ut communis tenet Doctorum fententia, & conftat ex traditione, & fenfu Ecclefie celebrantis feftum eorum tanquam verè Martyrum.

Ex quo etiam factò licet colligere nullum infantem ratione infantie esse Martyrij incapacem: nam fi pro Christo interficiatur, eadem est caufa in illis, ac in Innocentibus. Nec valet fi dicas fuiffe speciale privilegium in Innocentibus; quia fi tale interfuit privilegium, certum est illud non fuiffe factum perfonis, fed caufe: hoc est quia mortui funt pro Christo, ut optimè Cyprianus *Sermone de stella & Magis: fufficit caufa teftimonio, licet nondum eloquio diftinguatur*. Et Leo Papa, ut diceretur nullum hominem incapacem esse *divini Sacramenti*.

Imò & Richard. in 4. *diff. 4. art. 2. q. 2*, extendit ad illos infantes, qui in utero materno fimul cum matribus occifi funt: quam fententiam fequitur Pater Sa in *Summa verb. Martyrium*. Ita tamen cenfe limitandam, fi Tyrannus etiam intendat occidere foetum in odium fidei.

Multò magis erunt cenfendi Martyres illi, qui degentes inter infideles, vel hæreticos, parati funt ad fubennendum Martyrium propter Catholicæ fidei confessionem, fi aliquando ipsis repente mors in odium fidei inferatur, etiam fi ipsi antea nefciverint, nec fe ad illud mortis genus præparaverint, nec quicquam de illo in particulari cogitaverint, nec denique ante advertere potuerint fe mori pro Christo. Nam fufficit voluntas five defiderium præcedens moriendi pro Christo, cujus virtute mors illata in odium Christi etiam illo dormiente est voluntaria.

Tertia conditio. Ut mors non obeatur, quali

Th. m. à Jefu Oper. Tom. I

ex confequenti, ut fit, quando quis intendit aliquid aliud, & præter ejus intentionem etiam implicitam fequitur: & ob defectum hujus conditionis mors militum in bello etiam fi propter fidei defenfionem occumbant, minimè est Martyrium, quia potius quærunt inferre, quàm fufferre necem.

Quarta conditio. Ut mors fubeatur propter juftam caufam, id est, ob fidei defenfionem, vel in fe, vel ut relucet in opere pio virtutis. Quare illi foli funt veri Martyres, qui propter fidei confessionem, & actum Religionis ejusdem tormenta patiuntur. Per actum Religionis intelliguntur omnes virtutes Christianæ, orationes, jejunia, eleemofynæ, facramentoꝝ adminiftratio, & participatio, prædicatio, & auditus prædicationis verbi Dei, celebratio, & auditio sanctæ Miffæ, & virtutes aliæ: leguntur enim in hiftoriis Sanctorum Martyrum variæ caufe Martyrij. Deinde notum est sanctum Joannem Baptiftam ob repræhenfionem Herodis, & multas virgines ob virginitatis custodiam Martyrij palmas fuiffe confequtas. Ita D. Thom. d. q. 124. *artic. 5*. & in Epiftolam ad Rom. *cap. 8. litt. feptima*.

Huc pertinet illud vulgatum D. Auguft. *Concione 2. in Pfal. 34. Martyrem facit caufa non pœna*. Et colligit ex illo *Math. 5. Beati qui perfecutionem patiuntur propter juftitiam*. Ex quibus etiam fequitur Martyres non esse eos, qui ob hærefim, aut Ichifma ab Ecclefia Catholica juftis pœnis afficiuntur. Nec pro Martyribus habendi hæretici, aut Ichifmatici etiam ab infidelibus propter nomen Christianum occifi, quia funt extra gremium Ecclefie, ut luculenter docet Cyprian. *Epift. 73. ad Jubaian*. & de oratione Dominica & unitate Ecclefie: *Cum Deo (inquit) manere non poffunt, qui esse in Ecclefia Dei ut animes noluerunt, ardeant licet flammis, vel ignibus traditi, &c.* Plura hujus, & aliorum S. Patrum teftimonia in hanc fententiam habet Baronius in *Prolegomenis ad Martyrolog. Roman. c. 10*.

Denique à martyrij palma rejiciendi funt, qui non zelo fidei Christianæ, fed ad purganda fua flagitia vitam finierunt, neque illi, qui intrepidè fanguinem fuderunt, opinionem vulgi feqtantes, ut eorum reliquiæ à Christianis venerarentur. Docet Hieron. *Comment. in Epift. ad Galat. lib. 3. cap. 5*.

Prædictis igitur conditionibus concurrentibus mors pro jufta caufa obita Martyrium reputatur: nec est femper neceffarium, ut mors fit ab alio illata: nam quædam fuerunt etiam sanctæ Martyres, quæ ex peculiari Dei infinu sibi ipsis mortem concurrentibus prædictis conditionibus intulerunt, ut patet ex Aug. *lib. primo de Civit. Dei cap. 26*, ubi ait, eatum sanctarum Martyria in Catholica Ecclefia veneratione celeberrima frequentari. Idem docet S. Ambr. *l. 3. de virginibus*, ad Marcellinam forem, de Pelag. & filiarum morte: Euseb. *Cæfarien. li. 8. Ecclef. Hiftor. de virginibus Antioch. & Sophronia*, quæ fe occidit, ne vim à Maxentio pateretur. Hieronym. *sup. Jon. exponens illud cap. primi. Tollite me & mifcite me in mare*; fic inquit: *Non est nostrum mortem arripere, fed illatam ab alijs libenter accipere: Unde in perfecutionibus non licet propria perire manu absque eo ubi castitas periclitatur, fed percussenti colla submittere*. Ita Hieron. Id tamen nulla ratione ordinariè licet, nisi divinitus fuiffent juftæ, ut optimè profequitur D. Auguft. ubi fupra. *Quid fi hoc fecerunt (inquit) non humanis decepra, fed divinitus jufta, ficut de Sampfone. Cum autem DEUS jubet, feque jubere sine ullis ambagibus intimat, qui obedientiam in crimen vocet? Quis obfe-*

obsequium pietatis accuset: Haecenus August. tam-
simè tamen credendum esse hanc inspirationi.

D V B I V M II.

Quando currat obligatio subeundi Martyrium?

PRimo omnes Christiani obligantur ex præcep-
to divino ad Martyrium, saltem in præpara-
tione animi, quia omnes potius debent: velle mor-
tem sustinere, quam negare, aut deserere fidem
Catholicam, aut aliàs peccare mortaliter.

Secundo obligantur sub præcepto omnes
Christiani ad perseverandum Martyrii acti,
quando currat præceptum tuendæ, aut confitendæ
fidei, ut patet ex illo Rom. 10. *Corde creditur ad ju-
sticiam, ore autem confessio fit ad salutem:* docet D.
Tho. d. q. 124. art. 3. ad primum.

Rom. 10.

D V B I V M III.

An Martyrium aliquando cadat sub consilio?

Martyrium aliquando esse opus consilij, si fiat
cum debitis circumstantijs, docuit expresse
D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 4. Pro ejus tamen senten-
tiæ majori claritate, sciendum, nemini absolute li-
ceat, e ultro, sine aliqua rationabili causa, & DEO
grata, se offerre Martyrio. Ita D. Tho. ubi supra art.

2. Martyrium (inquit) oblatum debet tolerari patien-
ter, sed non debet dari, quia non debet dari occasio
agendi injuste. Unde D. Cyprianus fugit Marty-
rium, ut conitat ex lib. 1. Epist. & Athanas. ut patet
ex Homil. super Matth. cap. 10. & ex Apologia de su-
ga sua. Hinc eleganter Cyprianus Epist. 83. ait: *Do-
minus confiteri nos magis voluit, quam profiteri, quare
temeritate non caret temere procurare Martyrium.*
Hæc etiam pertinet quod scribit Navar. in *Ma-
nual. cap. 1. num. 14. Peccat mortaliter, qui DEUM
tentat, temere se Martyrio offerens, ipsosque infideles
irritans, & occasionem illis suggerens ad eum occiden-
dum, sine aliqua causa, qua vi præcepti, aut consilij ad
ipsum obliget & dirigat.* Quare olim pro veris Mar-
tyribus habitus non sunt, qui non divini Spiritus
Impulsi, sed temeritate quadam nulla à persecu-
tore facta interrogatione se sacros habere codi-
ces, quos non essent daturi, profiterentur. Baton.
Aanal. Tom. 2. anno Christi 302.

D. Thom.
Cyprian.
Athanas.

Præterea non dubium, quin si temeritas absit,
quod Martyrium etiam de consilio cum debitis
circumstantijs pro DEI gloria susceptum sit opus
laudabile. Ita docet S. Tho. 2. 2. ut supra art. 3. ad
primum. Imò est praxis Ecclesiæ sanctæ multorum
Martyria colere, qui zelo fidei non citati, neque
interrogati ultro se Martyrio obtulerunt.

Non tamen caret difficultate has circumstantias
explanare, nempe quando Martyrium non urgen-
te præcepto aliquo laudabiliter suscipiatur, quan-
do verò temerè, Divus Thomas ubi supra expressè
docet Martyrium esse consilij Evangelici, cum ex
zelo fidei, & charitate fraterna sponte quis se of-
fert Martyrio, ut multi Sancti fecerunt, non ta-
men explicat circumstantias quando Martyrium
propter gloriam Dei liberè, nemine impellente
susceptum, sit laudabile. Neminem legi hæcenus
expresè de hac re differentem.

D. Iudorus lib. primo Sent. cap. 23. præ alijs ele-

gantissimè explanat, quando Martyrium prudent-
ter sit declinandum, quando verò amplecten-
dum, his verbis: *Vir sanctus ultro se pro agone certam-
ini debet offerre justitia, sed tamen agonis fructum
videns uberrimum non debet declinare laboris pericu-
lum. Quod si major est labor, quam animarum lu-
crum, declinandus est labor, quem minimum comita-
tur augmentum. Utrumque enim fecit Apostolus, qui
& periculum se ultro dedit, ubi maximum animarum
lucrum vidit, & sapienter se periculo abstulit, in quo,
potiorem laborem, quam lucrum esse perspexit. Ultro
se Paulus apud Ephesum periculum obtulit, quia potius
periculum lucrum vidit. Damasci autem ideo periculum
subtraxit suspensum, quia nullam periculi ipsius arbitra-
tus est fructum. Discite quomodo ad Martyrium se offer-
rat quisque ultro, vel quomodo juxta sententiam Dei
cingatur ab altero, & quo non vult ipse ducatur.*

Nos verò majoris claritatis gratia duo ut ve-
rissima constituamus. Primum nulla ratione lice-
re Martyrium directè procurare, aut querere, hoc
est, nullus sine alia causa, quam sufferendi marty-
rium, etiam propter DEI gloriam debet se offerre
persecutorum gladii. Hoc est, quod voluit D.
Thomas, cum inquit, *Martyrium debet tolerari pa-
tienter, non tamen debet dari,* quia non debet dari
ocasio agendi injustè, idque sonant sententiæ
aliorum Patrum.

Dices, non licet procurare directè Martyrium:
quia non licet desiderare, nec gaudere de illo.
Resp. quamvis non liceat directè Martyrium pro-
curare, licitum tamen est desiderio flagitare Mar-
tyrij, ut quam plurimorum Sanctorum mone-
mur exemplis. Ratio est, quia directè querere &
procurare Martyrium non potest fieri sine hoc,
quod alijs demus proximam occasionem injustæ
occisionis: cum verò desideramus vel complacem-
us in spe vel desiderio martyrij, desiderium
præcisè fertur tantum in opus bonum, & hone-
stum, quale est mori pro Christi fide, & ita appe-
mus passionem ex parte nostrâ, non verò actionem
ex parte tyrannorum. Hæc autem adinvicem licet
in se sint conjuncta, voluntate tamen & deside-
rio separati possunt, sicut etiam Dominus deside-
rio patendi ante ejus passionem ferebatur, ut ipse
ajebat, *Baptismo habeo baptizari,* &c. non tamen
desiderabat injustam Judæorum occisionem;
quia potest etiam quis desiderare injurias, & op-
probria ab hominibus illata, pro Christo pati sine
hoc, quod desiderio feratur, ut alijs peccent infe-
rendo ei injurias.

Secundum & tanquam certum constituimus,
licere indirectè ultro se offerre Martyrio, atque
hac ratione Martyrij partem querere. Exempli
causa: Aggreditur quis eorum Tyranno opus ali-
quod bonum, ad quod non tenetur sub præcepto,
cum sit tantum de consilio, ex quo opere præcise
sibi à Tyranno mortem inferendam, ut si ex præ-
dicatione Evangelica inter infideles (casu quo ipse
non attingatur ejusmodi prædicationi) vel ex
auditione, aut celebratione *Missæ* in terris hære-
ticorum, præcognoscat sibi imminere capitis pe-
riculum, tunc non dubium, quin liceat opus illud
bonum, quando ex illo sequitur aliqua utilitas
proximorum, etiam cum periculo vitæ perficere,
quia tunc iste non præbet occasionem proximam
injustæ occisionis, sed potius hoc sequitur ex ma-
litia infidelium, aut hæreticorum.

Oportebit tamen cum judicio considerare,
quando erit laudabile indirectè se offerre Marty-
rio, quando verò DEO acceptius Martyrij decli-
nate occasione: hoc enim pendet ex prudentia &
arbi-

arbitrio boni viri, qui expensis prudenter & mature, postquam DEUM assidue oraverit, omnibus circumstantijs, maxime utilitatis, quæ est actionem proprii sanguinis sequetur, an (inquam) major futura sit utilitas animarum, ut si probabiliter fructus aliquis tam pro adducendis infidelibus ad Christianam Religionem, quam confirmandis, & stabiliendis Catholicis in fidei confessione speretur. Et hoc est quod voluit D. Iulianus d. cap. 23. ubi supra: cujus verba si rectè considerentur duo apertissime explicant. Primum, quando ultra se

quis debeat offerre labori: non enim dixit martyrio (hoc enim directè non licet) sed labori, id est operi alicui bono cum labore conjuncto, ad quod sequatur martyrium. Secundum, quando declinandus sit ille labor, qui ansam præbet martyrio, quando verò sit amplectendus; licet Scholiastes ibi non fuerit assecutus mentem Iuliani. Hæc sub iudicio doctiorum.

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM.

LIBRI V PARS IV.

De Communicatione in genere cum Infidelibus.

DUBIUM I.

An, & quatenus liceat communicare cum Infidelibus tam in conversatione, quam in alijs?

Infideles alij numquam in Ecclesiæ gremio fuerunt, ut Gentiles, & Judæi: Alij fuerunt aliquando in ea, & in illos habet quoddam jus Ecclesiæ ratione baptismalis characteris, ut hæretici & schismatici. Præterea communicatio, aut contingere potest in actionibus non spectantibus propriè ad infidelitatem, ut in politica conversatione, & convictu &c. aut est in ipsius actionibus infidelitatis, quæ spectant ad cultum superstitiosum, idque vel directè, ut simul cum infidelibus sacrificando idolis; aut indirectè aliquo modo, ut suppeditando infidelibus materiam ad cultum superstitiosum.

Conclusio prima. Nullatenus licet cum infidelibus communicare in aliquo opere infidelitatis directè: nam omnia huiusmodi opera sunt per se mala.

Conclusio secunda. Certum est non licere extra casus necessitatis communicare ullo modo cum infidelibus hæreticis, apostatis, cum sint ab Ecclesiæ excommunicati: quod tantum intelligi debet, de hæreticis nominatim excommunicatis, juxta tenorem Extrav. de. Ad evitanda: de qua nos infra lib. septimo latius dicemus, agentes de communicatione cum hæreticis.

Conclusio tertia. Cum infidelibus alijs, qui nec sunt hæretici, nec apostatæ, licet possunt politicè communicare illi, qui sunt in fide solidi, quoniam tales infideles non sunt excommunicati ab Ecclesiâ, cum sint extra illam, & aliunde nullum tunc imminet periculum ex illorum conversatione. Qui autem infirmi sunt, non debent cum huiusmodi infidelibus communicare: nam exponerent se periculo, ut docet D. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 9.

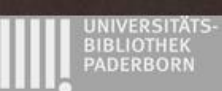
Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

Conclusio quarta. Licet Catholicis vendere infidelibus ea, quibus constat eos ab utroque ad superstitiosum cultum, iusta & rationabili causa, ut verbi gratia, vendendo Judæis agnum, instante festo Paschatis, aut idolum alicui gentili. Ita docet Gregor. de Val. secunda secunda, quæst. 10. punct. quinto, secutus Sylvest. ver. Infidelitas, quæst. quarta. Ubi rectè distinguit de causa, qua inducitur quis, ut rem suppeditet infidelitatem vel illa est rationabilis propter necessitatem aliquam, & tunc licitum erit suppeditare quamcumque rem quocumque modo destinatam ad malum usum, quoniam non tenetur quis cum notabili detrimento suo, consilere spirituali indemnitate alterius, sed potest commoditatem suam spectando negligere lapsum alterius spiritualem, quando non tenetur illum vitare. Si vero quis non habeat causam rationabilem suppeditandi, vel vendendi rem infideli, qua is est abusus, peccabit suppeditando, quoniam ex charitate tenetur quilibet quantum in se est impedire peccatum proximi, si hoc potest, absque notabili detrimento. Ita docent hi auctores, & existimant distinctionem hanc rationabilis, aut irrationabilis causæ pro regula habendam in huiusmodi, & similibus casibus, quando præbentur materiam peccandi sine intentione, ut possimus discernere quando sit peccatum ex parte nostra, & quando non. Cajetanus verò Secunda secunda quæst. 169. artic. secundo ad quartum, alia usus est distinctione. Aut enim, inquit, quæ venduntur paganis, per se ad superstitiosos eorum ritus, aut ceremonias spectant, ut idolum, vestis sacerdotalis, superstitiosa fana sive synagogæ superstitiosis usus destinata: aut sunt res mediæ, & indifferentes, ut sunt herba, flores, animalia, &c. Prioris generis res non licet vendere infidelibus: posterioris verò generis licet ex mente Cajet. vendi possunt. Hæc circa communicationem cum infidelibus in genere dicta sufficiunt; cetera, quæ peculiariter spectant ad communicationem tam cum hæreticis, schismaticis, Judæis, & Saracenis, quam cum Gentibus habendam suis proprijs locis latius prosequemur.

Interim tamen illud animadvertere oportet, ad

Greg. de Valent. Sylvestro.

Cajetan.

ad Missam audiendam non debere admitti infideles, Ethnicos, Judæos, Hæreticos, Excommunicatos, Interdictos, Schismaticos, Incestuosos, Simoniacos, Infames, *Cap. Cleros distinct.* 21. & alibi sæpè in jure Canonico habetur expressè. Possunt tamen hi omnes ad prædicationem verbi Dei audiendam cum ceteris admitti, si non sint denunciati, ut videntur juxta *Cap. Episcopus nullum de consecrat. distinct. prima. Cap. Judæi quorum, de consecrat. distinct. quarta* junctis gloss. quæ conciliant capitula quæ videntur contraria; de quo Navar. *Manu. cap. 25. num. 56. & cap. 27. num. 36.* ad quæritum dubium.

Est tamen inter Infideles, & Fideles excommunicatos, aut interdictos denunciatio specialis differentia: nam propter infideles advenientes non deseritur Missa jam incepta. Propter excommunicatum autem vel interdictum denunciatum adstantem, Missa cæpta est relinquenda, si ante initium facti Canonis, seu ante consecrationem accedat, donec talis exeat Ecclesiam, momentibus ceteris adstantibus. Quod si nollet exire, ejiciatur ab eis; sed si metuatur seditio & sanguinis effusio, Missa relinquatur à Sacerdote, omnesque abibunt.

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM LIBER VI.

De unione Schismaticorum omnium cum Ecclesia
Catholica procuranda.

P R O L O G V S.

Vemadmodum divinæ charitatis unio, quæ membra Ecclesiæ vivo suo capiti Christo coaptat & adstringit, DEO gratissima est: ita vehementer displicet membrorum divisio, quæ spiritum pacis & dilectionis extinguit. Quamobrem qui inter veros Ecclesiæ filios rem DEO acceptissimam facere cupiunt, in conversionem Schismaticorum, qui ab Ecclesiæ Romanæ corpore seipfos dividerunt, serio incumbere debent; quod subjectis rationibus persuaderi videtur.

Prima: Negari planè non potest, quin Ecclesia Latina Græcæ, & alijs Orientis provincijs, ubi schisma grassatur, plurimum debeat, cum ab eis pretiosissima bona, antequam scinderetur, receperit. Floruerunt quippe ibi Patres sanctitate ac doctrina celeberrimi, quorum monumentis erudimur, & ad pietatem incendimur. Quis ergo non videat, dolendum esse, quod pars Ecclesiæ nobilium germinum productrix se à summorum Pontificum obedientia subtraxerit? eoque dolore unà cum gratitudinis stimulo ad schismaticorum reductionem non excitetur?

Secunda: Clarissima Concilia in Ecclesia Græca ac Orientali celebrata sunt; & profectò pios animos intimè mover divisio ejus partis, in qua unio tot sanctorum facta, & ad commune totius orbis bonum derivata fuit. Quocirca pro parte illa refarcienda JESU Christi famuli strenuè laborare debent.

Tertia: Ipsa gentis ruditas summa commiseratione digna est, præsertim si cum vitiorum colluvie jungatur. Et quidem eò amplius adjuvanda esset, quò salutis propinquior est, cum minus quàm infideles, à Christo recedat. Ordo enim divinæ charitatis exposcit, ut eò plus dilectionis impendatur, quò quis vobis conjunctior est.

Quarta: Notum est ex schismaticis aliquos hæcærate nostra misisse Legatos, qui summis Pontificibus obedientiæ obsequium redderent, pro his, qui Romam venire nequibant. Et licet postea ad vomitum redierint, fortasse non proxius tota defectionis causa in eorum fragilitatem refundenda est, cum probabile sit multos ex ipsis in Ecclesiæ obedientia fuisse perseveraturos, si ministros Latinos hæcæti fuissent.

Denique charitas ipsa validissimam rationem producit, ut quo quis DEO conjunctior est, eò fortius omnem divisionem à proximorum animis depellat. In ea verò missione, quæ ad Schismaticos instituitur (ut admixtos Schismaticos hæreticos præteream) pro charitate pugnatur, quodam scilicet prælij genere, quod veros Christi amicos decet: qui ferre non possunt Christi vestem discindi. Atque utinam Ecclesiæ Principes in adunando grege diviso plurimum auctoritatis & operæ, igne charitatis incensi, ponerent, ut fieret Christi vestis contexta per totum, & antiquæ sanctitatis forma rediret.

Schismaticorum autem reductionem in duo præcipua capita dividemus. Primum erit de Græcorum ac Ruthenorum procuranda salute. Deinde de Orientalibus omnibus juvandis, quorum maximus est numerus, Deo dante, dicemus.

LIBRI